

פרי קודש היולאים

לעילוי נשמת
הר"ר נתן ב"ר יעקב ישראל
כתבן ז"ל,
מח"ס 'פנינים לשבת',
נ"ג לרבינו הגה"ק זצ"ל.
נלב"ע כ"ט תמוז תשע"ה
תנצב"ה

פר' מסעי תשפ"ב

בס"ד, גליון מס' 22

מתורתו ומורשתו של רבינו הגה"ק היולל זצ"ל
אברק"ק סאסרעגען זי"ע

פר' מסעי

מכיון שיצאו ממצרים קודם ד' מאות שנה הוצרכו לגלויות אחרות

אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

(במדבר ל"ג א')

אחרות (שמות רבה ג' ו'), כי מפני שיוציאם ממצרים לפני זמנם יוצרכו לגלויות אחרות.

וזהו דכתיב "אלה מסעיי" ועל תיבת "אלה" יש טעם "אזלא גרש"³, כלומר שמכיון שנתגרשו בני ישראל ממצרים קודם שנשלמו ארבע מאות שנים, על כן "מסעי בני ישראל" בגלויות האחרות המרומזים בר"ת של "אלה מסעי בני ישראל" כנ"ל.

(ח"ב עמ' קכ"ד, קכ"ו)

איתא בספ"ק¹ שבראשי התיבות של פסוק זה רמוזים הארבע גלויות והיינו א'דום מ'די ב'בל י'ון.

ונראה לבאר כי הנה מבואר במדרש² שסיבת הגלויות היא כי בגלות מצרים לא נשלמו ארבע מאות שנה שאמר השי"ת לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים, וזאת מפני שלא יכלו להתממה עוד במצרים, ועל כן הוצרכו להשלים השנים בגלויות האחרות. וזהו שאמר השי"ת למשה אהי' עמהם בגלות זו ואהי' עמהם בגלויות

כל הגלויות והצרות הם בהשגחה מאיתו ית"ש

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל פִּי ד'

(במדבר ל"ג ב')

והצרות של עם ישראל הכל בהשגחה מאיתו ית"ש, ובל יאמרו מקרה הוא, אלא "על פי ד' יסעו בני ישראל ועל פי ד' יחנו" (במדבר ט' י"ח) להגאל מן הגלות במהרה בימינו אמנ.

(ח"ב עמ' קכ"ב)

איתא בשל"ה הק' (תורה שבכתב פר' מסעי מאמר מלחמות ה') שמסעות בני ישראל במדבר מרמזים על גלויות בני ישראל בכל הדורות. ולכן ציוה ד' את משה לכתוב את המסעות "על פי ד'", ללמדנו שכל הגלויות

גלות וגאולה

הגלות והגאולה כזריעת צמח שבתחילה מרקיב אך משם צומח ועולה

לֹא הִגְלָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָאוֹמוֹת אֲלָא פְּרִי שְׂיִתְּוֹסְפוּ עֲלֵיהֶם גְּרִים שְׁנֹאֲמַר (הושע ב' כ"ה) 'וַיִּזְרְעֵתִיהָ לִּי בְּאֶרֶץ' כְּלוֹם אָדָם זֹרֵעַ סָאָה אֲלָא לְהַכְנִיס פְּמָה פּוֹרִין

(פסחים פ"ז ע"ב)

"אם ראית דור שמתמעט והולך חכה לו שנאמר (שמואל ב' כ"ב כ"ח) ואת עם עני תושיע וגו'", והיינו כנ"ל שבני ישראל בגלות הם כדוגמת הזרע שמתמעט והולך ומשם יעלה ויפרח, להגאל בגאולת עולמים במהרה בימינו אמנ.

(ח"ב עמ' קכ"ב)

נראה לי הרמז במה שדימה את מהלך הגלות לזריעה, כמו שבזריעת צמחים בתחילה הזרע נרקב ורק אחר כך יעלה ויצמח הצמח, כך בני ישראל בגלות אף שבתחילה הם מושפלים בגוים, הקב"ה מגבי' שפלים ויעלו ויצמחו. ולכן אמרו חז"ל (סנהדרין צ"ח ע"א)

¹ רבינו הגה"ק זצ"ל ציין לספר הפלאה, ולא מצאתיו. ובספ"ק הובא ענין זה בשם ספר מגלה עמוקות פר' וישב ד"ה לך נא ראה ופר' ואתחנן אופן ר"מ.

² רבינו הגה"ק זצ"ל ציין לילקוט פר' בא רמז ק"צ ור"פ בשלה, ורעיון זה נמצא בספר קדושה וברכה להגה"ק רבי נפתלי כץ (נדפס בשנת תס"ו) למסכת ברכות דף ט' ע"ב, וביערות דבש ח"ב דרוש ו' ד"ה והנה עוד יש לפרש בקרא.

³ רבינו הגה"ק זצ"ל כתב שתיבות "אלה מסעיי" מוטעמות ב"קדמא ואזלא" והרמז בו הוא שמכיון שהקדימו ללכת ממצרים לכן הוצרכו לד' גלויות. אך לפי המסורת שלפנינו הטעם על תיבת "אלה" הוא אזלא גרש, והרמז בו הוא כמ"ש בפנים.

לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת וכו', בשביל שביטלו קריאת שמע שחרית וערבית וכו', בשביל שלא הוכיחו זה את זה וכו', בשביל שביזו את הוסיף עוון על עוונם בכך שילעגו לתוכחה ולמוכיח. ומכיון שלא הוכיחו אותם,

(שבת קי"ט ע"ב)

ירדו ממדריגה למדריגה עד שביטלו קריאת שמע היינו קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות עד שאפילו חיללו את השבת.

(ח"ב עמ' קכ"ד)

נראה לפרש שכל הטעמים כרוכים זה בזה, דמכיון שביזו תלמידי חכמים נמנעו החכמים מלהוכיחם, כי אמרו מוטב שלא יתווסף עוון על עוונם בכך שילעגו לתוכחה ולמוכיח. ומכיון שלא הוכיחו אותם,

דברי התענוגים

מאת רבינו בנימין וואלף בן רבנו יואל זצ"ל רייכלס אב"ד שאפי, מח"ס "דברי התענוגים" חותנו של רבינו הגה"ק הילל הזקן זצ"ל אב"ד אייבשיץ

ביאור בשתי סוגיות במסכת סנהדרין

'או באיבה הכהו בידו וימות, מות יומת המכה רוצח הוא וגו' ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת'

(במדבר ל"ה כ"א-ל"א)

בסקילה, כי מיתתו לא יכולה להיות יותר חמורה מכשהוא עצמו רצח. ואם כוננת התורה להמיתו בסייף, היה די לכתוב 'וגם בעליו', והוי ידעינו דהוי בסייף, כדין אדם שהרג את הנפש.

נמצא שמהמילה 'הוא' מוכרח להיות שיש מיתת חנק בעולם, כי מילה זו באה למעט שלא להמית את בעל השור במיתת חנק. ואיך היתה הוה אמינא שאין חנק בעולם. עכ"ד החכם הנזכר, וזכרוננו לטוב.

והשבת לו, דמעודי לא עלתה על לבי להקשות קושיא זו. כי הנראה לדעתי, שאחר תירוץ הגמרא, שרק על רוצח בעצמו נאמר 'ולא תקחו כופר לנפש רוצח', אבל בעל שור שנגח יכול לפדות עצמו בכופר, יש לשנות את כל מהלך הסוגיא. ולומר, שאם היה כתוב 'השור יסקל וגם בעליו' ותו לא, היינו חושבים שיומת בסקילה, כמו ש'השור יסקל' כך 'וגם בעליו' בסקילה. ואין להקשות שנמצא שדינו יותר חמור מרוצח עצמו, כי ישנה קולא אחרת, שמרוצח אסור לקחת כופר, ובעל השור, 'אם כופר יושת עליו' ייפדה מהמיתה. וכיון שכתוב 'וגם בעליו יומת', היינו חושבים שהכונה בסייף, כמו כל רוצח. ואת זה ממעטת המילה 'הוא', שאין להורגו בסייף על רציחת שורו. אבל עדיין לא שמענו מכאן שיש מיתת חנק בעולם.

והעולה מדברינו, שמה שהיה פשוט להגמ' שאין לחייב את בעל השור בסקילה חמורה, לא אמרו כן אלא לפני שעמדו על הקולא שיש בבעל השור, שיכול לשלם כופר. וכהאי גוונא, שמחמירים במיתה ומקילים בממון, מצינו לגבי עיר הנידחת, כדתנן (סנהדרין קיא:), זה חומר ביחידים [- העובדים ע"ז] מבמרובים [- מעיר הנידחת שרוב אנשיה הודחו לע"ז], שהיחידים בסקילה לפיכך ממונם פלט, והמרובין בסייף לפיכך ממונם אבד.

ונענע לי ראשו, ופשוט ונכון הוא בע"ה, וקל להבין.

(דברי התענוגים פרשת משפטים אות קסט)

בגמרא (סנהדרין טו.) מביאר שמונת הפסוק הנאמר לגבי שור המועד שנגח והרג אדם, 'השור יסקל וגם בעליו יומת' (שמות כא כט), היא "כמיתת הבעלים כך מיתת השור", היינו שכשם שדיני נפשות בסנהדרין של עשרים ושלושה דיינים, כך דינו של שור הנסקל בעשרים ושלושה.

ומבררת הגמרא, ואולי אכן צריך להרוג את הבעלים, כפשוטו של מקרא. ומתרצת, 'וגם בעליו יומת' לא יכול להיות שיומת בסקילה כמו השור, שהרי כשאדם רוצח בעצמו, אין דינו בסקילה אלא בסייף, ומהיכי תיתי שאדם ששורו הרג, יומת בסקילה החמורה.

ואם כוננת התורה שיומת בסייף, היה די לכתוב 'וגם בעליו' ותו לא, והיינו מבינים שהכונה בסייף כמו כל רוצח. וגם בחנק אין להמיתו, שהרי המשיך הכתוב ואמר, 'אם כופר יושת עליו', שבעל השור צריך לשלם כופר, ואם היה חייב מיתה, הרי כבר נאמר 'ולא תקחו כופר לנפש רוצח'.

אלא שעדיין היה אפשר לומר, שהרוצח בעצמו אינו יכול להיפטר בכופר, אבל מי ששורו הרג כן יוכל לפדות את עצמו בכופר, ואם לא ישלם כופר, אזי 'וגם בעליו יומת' בחנק. אלא אמר חזקיה, אמר קרא 'מות יומת המכה רוצח הוא', על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו. שהמילה 'הוא' היא מיעוט, שאין להרוג אדם אלא כשהוא עצמו 'רוצח' ולא כששורו רצח, עכ"ד הגמרא.

והנה נשאלתי מהרבני מוהר"ש פאלק בק"ק ניקלשבורג, דמצינו שלגבי דין ארבע מיתות, מקשה הגמרא (סנהדרין נג.), ממאי דאיכא חנק בעולם, אימא סייף [פירש רש"י, דילמא אין מיתות בית דין אלא שלוש, קלה שבהן סייף]. אמר רבא, ארבע מיתות גמרא גמירי להו.

ולפי ההוה אמינא שאין מיתת חנק בעולם, יהיה קשה, למה לי 'הוא' שנכתב לגבי 'רוצח הוא'. הרי לגבי בעל השור כבר ידענו שאין להמיתו

לקבלת הגליון בעז"ה מידי שבוע, וכן לקבלת גליונות קודמים

נא לשלוח בקשה לכתובת: info@Kodesh-Hilulim.com

כמו"כ כל מי שיכול להעשיר ברעיונות ומאמרים וכדו' למטרות הגליון נא לשלוח לכתובת הנ"ל.